

ยุทธศาสตร์สมานฉันท์และความยุติธรรม

เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันเต็มพื้นที่

ประเวศ วะสี

ความสมานฉันท์และสันติสุขจะมีได้ก็ต่อเมื่อ (๑) ทุกคนมีเกียรติมีศักดิ์ศรี
(๒) ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง (๓) สังคมมีความยุติธรรม
(๔) มีความกรุณา รู้จักขอโทษ รู้จักให้อภัย

๑. ผู้ก่อความไม่สงบ ต้องการช่วยทำให้เกิด จลาจลขึ้นในประเทศไทย

ผู้วางแผนก่อความไม่สงบวางแผนอย่างแยบยลลึกซึ้งที่จะก่อให้เกิดความเกลียดชังและสงครามระหว่างเชื้อชาติ ล่อให้รัฐบาลหลงกลเข้าปราบปรามด้วยความรุนแรง เพื่อโหมกระแสความเกลียดชังไปสู่โลกอิสลามทั่วโลก ถ้าสังคมไทยไม่เข้าใจไปตกหลุมที่เขาดักล่อ จะเกิดสงครามระหว่างเชื้อชาติ ที่ก่อความสูญเสียทุกทาง และแก้ไขไม่ได้แม้ในเวลาเป็นสิบ ๆ ปีหรือร้อยปี ดังที่เกิดขึ้นในแอฟริกาใต้ ในตะวันออกกลาง ในศรีลังกา ในพม่า เป็นต้น คนไทยทุกฝ่ายจึงควรมีความเป็นเอกภาพในความเข้าใจสถานการณ์ของความไม่สงบใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และร่วมกันสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นให้จงได้

๒. แนวคิดเรื่อง ภูมิคุ้มกัน

ร่างกายของเราเป็นระบบที่ดีที่สุด ในร่างกายของเรามีเชื้อโรคและมีเซลล์มะเร็งเกิดขึ้นทุกวัน แต่เราไม่เป็นโรคติดเชื้อและไม่เป็นมะเร็ง เพราะเรามีภูมิคุ้มกัน ภูมิคุ้มกันจะจำกัดหรือขจัดเชื้อโรคและเซลล์มะเร็ง แต่ถ้าภูมิคุ้มกันบกพร่อง เชื้อโรคและเซลล์มะเร็งจะลุกลาม ทำให้ป่วยและเสียชีวิต ดังในกรณีคนเป็นโรคเอดส์ สังคมก็เช่นเดียวกัน จะไปห้ามไม่ให้มีคนคิดร้ายไม่ได้ แต่ถ้าสังคมมีภูมิคุ้มกันก็ไม่เกิดเรื่องร้ายถึงจะมีเชื้อโรคหรือเซลล์มะเร็งทางสังคม ถ้าสังคมมีภูมิคุ้มกันบกพร่อง เรื่องเล็กก็จะลุกลามเป็นเรื่องใหญ่ และตายทั้งสังคมได้

ความสมานฉันท์และความยุติธรรม คือ ภูมิคุ้มกันทางสังคม

๓. ความสมานฉันท์ เป็นทั้งวิธีการ และเป้าหมาย

ในเรื่องยากๆ และสลับซับซ้อน ไม่มีใครคนใดคนหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะแก้ปัญหาได้ ความรู้-รัก-สามัคคี หรือความร่วมมือกันระหว่างทุกฝ่าย จะทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์มหาศาลที่จะเอาชนะสิ่งยาก การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง จะทำให้แก้ไขปัญหาและสร้างความเจริญที่แท้จริงได้ ความสมานฉันท์หรือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำจึงเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน

ในขณะเดียวกัน ความสมานฉันท์ยังเป็นเป้าหมายและผลของการพัฒนาอีกด้วย เพราะความสมานฉันท์หมายถึงความถูกต้องลงตัว ความบรรสานสอดคล้อง(harmony) ความสงบ สันติภาพ อันเป็นที่พึงปรารถนาของคนส่วนใหญ่

ฉะนั้น การที่รัฐบาลโดยเฉพาะท่านนายกรัฐมนตรี ตัดสินใจใช้ยุทธศาสตร์สมานฉันท์ จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะไม่ใช่จะเหมาะกับการสร้างสันติสุขใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่ใช้ได้ทั้งประเทศทีเดียว ทั้งหมดเป็นตัวอย่างของกระบวนการนโยบายสาธารณะอย่างยั่งยืน

ปัจจัยแห่ง

ความสมานฉันท์ และสันติสุข

ความสมานฉันท์และสันติสุขจะมีได้ก็ต่อเมื่อ (๑) ทุกคนมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี (๒) ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง (๓) สังคมมีความยุติธรรม (๔) มีความกรุณา รู้จักขอโทษ รู้จักให้อภัย ซึ่งขยายความพอสังเขปดังนี้

(๑) **ทุกคนมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี** การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความรัก การอยากอยู่ร่วมกัน การรังเกียจเคียดแค้นที่ถูกดูแคลนเพราะเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว นำไปสู่การไม่อยากอยู่ร่วมกัน ความขัดแย้ง การอยากแยกประเทศ ความรุนแรง และสงคราม

ประเทศไทยต้องการการปรับปรุงเรื่องนี้อีกมาก วิธีเรียนประวัติศาสตร์ของเราในอดีต ก่อให้เกิดความเกลียดชังคนเชื้อชาติอื่น เรามักจะนึกว่าคนเชื้อชาติไทยเท่านั้นเป็นคนไทย แต่คนเชื้อชาติอื่นเป็นเจ๊ก เป็นลาว เป็นญวน เป็นแขก ประเทศที่มีสันติสุข เช่น สวิตเซอร์แลนด์มีการอยู่ร่วมกันระหว่างคนเชื้อชาติต่างกันไม่ว่าคนพูดภาษาเยอรมัน หรือฝรั่งเศส หรืออิตาลี ต่างมีความรู้สึกว่าเป็นคนสวิสส์ร่วมกัน หรืออย่างในอเมริกามีพลเมืองหลายเชื้อชาติมาก แต่ทุกคนเป็นคนอเมริกันหมด

เราต้องนิยามความเป็นคนไทยใหม่ว่าหมายถึงคนสัญชาติไทย โดยไม่คำนึงเชื้อชาติ ศาสนา ทุกคนเป็นคนไทยเหมือนกัน มีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าแห่งความเป็นคนเหมือนกัน แล้วร่วมกันสร้างดินแดนแห่งนี้ให้เป็นดินแดนแห่งสันติสุข และความมั่งคั่ง

(๒) **ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง** การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน ตามที่กล่าวข้างต้น เป็นรากฐานความดีงามทั้งปวง เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม การพัฒนาอย่างมีศีลธรรม ฯลฯ

มนุษย์ต้องสามารถปกครองตนเองได้จึงจะเกิดสันติสุข เช่น ครอบครัวของเราถ้าให้คนอื่นมาปกครองเห็นจะลำบาก หรือประเทศของเรา ถ้าให้คนชาติอื่นมาปกครองไม่ว่าเขาจะดีหรือเก่งเพียงใด ก็เห็นจะลำบาก เพราะไม่มีทางทำให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของเราได้ ไม่ต้องพูดถึงคอร์รัปชันและความฉ้อฉลของผู้มีอำนาจปกครอง

ในทำนองเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ มีความหลากหลายสุดประมาณ ไม่มีทางที่การปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางจะทำให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้ ไม่ต้องพูดถึงคอร์รัปชันและความฉ้อฉลซึ่งมากับอำนาจเสมอ การปกครองรวมศูนย์อำนาจจึงนำมาซึ่งความขัดข้อง ความขัดแย้ง และความไร้ประสิทธิภาพ

ไม่มีประเทศไหนเจริญได้ถ้าไม่กระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น สหรัฐอเมริกาเป็น “สหรัฐ” มาตั้งแต่ตั้งประเทศจึงแข็งแรงโดยรวดเร็ว สวิตเซอร์แลนด์ซึ่งเป็นประเทศเล็กกว่าเราก็แบ่งการปกครองเป็นหลายแคนตอน เยอรมนีแบ่งออกเป็นหลายแคว้น มาเลเซียมีหลายรัฐและมีสุลต่านและมุขมนตรีของแต่ละรัฐด้วยซ้ำ ทั้งหมดก็มีประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เราต้องออกจากมายาคติที่ว่า ประเทศไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นไม่ได้ คิดอย่างนั้นขัดรัฐธรรมนูญเสียด้วยซ้ำ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๗๘ บัญญัติว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง.....รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น”

กรุงเทพมหานครยังเลือกตั้งผู้ว่าราชการของตนเอง ในอนาคต “เชียงใหม่มหานคร” “นครราชสีมามหานคร” “อุบลราชธานีมหานคร” “ปัตตานีมหานคร” จะเลือกผู้ว่าราชการของตนเองบ้างได้ไหม หรือจะเรียกกลุ่มจังหวัดว่ามณฑลแบบของเก่าก็ได้

เราต้องจำไว้อย่างหนึ่งว่า ที่ใดมีการรวมศูนย์อำนาจ ที่นั้นอยากแยกตัว ที่ใดมีการกระจายอำนาจ ที่นั้นอยากอยู่ร่วม

ขณะนี้ชุมชนหลายแห่งในประเทศไทย ทำการวิจัยเรื่องของตนเองและทำแผนแม่บทชุมชน มีการขับเคลื่อนแผนพัฒนาที่ตัวเองทำเองอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ตำบลไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ลุงยงค์แมกไซไซเป็นผู้นำ เป็นต้นแบบของการทำแผนแม่บทชุมชน ควรสนับสนุนให้ชุมชนทุกตำบลใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถทำวิจัยเรื่องของตนเอง ทำแผนแม่บทชุมชน และขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง นำไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม เกิดความสมานฉันท์และร่มเย็นเป็นสุขเต็มพื้นที่

(๓) สังคมมีความยุติธรรม ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง และมีการปกครองตนเอง ความยุติธรรมก็เกิดง่ายขึ้น แต่ก็ยังมีโครงสร้างบางอย่างที่ก่อให้เกิดความอยุติธรรม เกินความสามารถของชุมชนท้องถิ่นที่จะจัดการได้ รัฐต้องตั้งเป็นวาระแห่งชาติที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดความยุติธรรม เมื่อสังคมมีความยุติธรรม ใครๆ ก็อยากที่จะอยู่ร่วมกัน

(๔) มีความกรุณารู้จักขอโทษ รู้จักให้อภัย สังคมจะมีแต่การแข่งขันต่อสู้กันแบบตาต่อตาฟันต่อฟันเท่านั้นไม่ได้ เพราะจะเกิดความริ้วฉาวและรุนแรงและจะเก็บความเจ็บปวดเจ็บแค้นพยาบาทกันชั่วลูกชั่วหลานไม่ได้ เพราะจะไม่เกิดความสงบสุข ในความเป็นมนุษย์ต้องมีความกรุณา รู้จักขอโทษ รู้จักให้อภัย จึงจะอยู่ร่วมกันด้วยความสุขได้ ในสังคมใดๆ รัฐอาจจะทำผิดพลาดและรุนแรงกับคนบางคน บางกลุ่มบางเผ่า จึงมีธรรมเนียมว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจ เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี พระสันตปาปา จะเป็นผู้กล่าวคำขอโทษในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ทำ แต่สถาบันที่ตนดำรงตำแหน่งสืบทอดเป็นผู้ทำ เช่น คลินตัน เมื่อดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ในนามของรัฐบาล กล่าวคำขอโทษประชาชนในสิ่งที่รัฐบาลก่อนหน้านี้ทำผิดพลาดไว้ หรือพระสันตปาปา จอห์น-พอลที่ ๒ ที่เพิ่งล่วงลับไป ได้กล่าวคำขอโทษต่อองค์กรเผ่าพันธุ์ต่างๆ ที่คริสตจักรเคยทำผิดพลาดไว้ในอดีต เมื่อมีการกล่าวคำขอโทษ และมีการให้อภัย จะลบล้างแผลในจิตใจที่ค้างคาอยู่ให้จางหายไป แล้วกลับมาสมานฉันท์กันได้

ความรุนแรงในภาคใต้ได้ก่อให้เกิดบาดแผลทางจิตใจอย่างลึกและยากที่จะลบออกด้วยการฝังกลบหรืออธิบายด้วยเหตุผลใด ๆ รัฐบาลควรจัดพิธีโศกสักรรณแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีควรเป็นผู้นำในนามของรัฐบาล กล่าวคำขอขมาลาโทษ หากรัฐตั้งแต่ในอดีตจนปัจจุบันได้ทำการใด ๆ ที่เป็นการล่วงเกินประชาชน ทุกคนทุกฝ่ายที่ร่วมพิธีกรรมรำลึกถึงว่าตนอาจเคยล่วงเกินซึ่งและกันอย่างไรบ้าง กล่าวคำขอขมาลาโทษต่อกันและกัน และมีการกล่าวคำให้อภัยต่อกันและกัน มหาอภัยธรรมจะชำระล้างความหมักหมมทางจิตใจออกไป เพื่อให้คนไทยทั้งปวงมีความสมานฉันท์ เกิดพลังแผ่นดินในการเยียวยาโรคพยาธิทางสังคม ให้สามารถพัฒนาไปสู่สันติสุขได้

ปัจจัยทั้ง ๔ เหล่านี้ ถ้าก่อให้เกิดขึ้น จะนำไปสู่ความสมานฉันท์และสันติสุข

๕. แนวทางการดำเนินการ ๑๐ ประการ ๑๐ ประการดังต่อไปนี้

- (๑) เยียวยาผู้สูญเสียทุกฝ่ายอย่างทั่วถึง จับใจ และมีน้ำใจ ปลอ่ยตัวผู้ถูกจับกุมคุมขังในกรณีก่อความไม่สงบหากไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าประกอบอาชญากรรม พิจารณาออกกฎหมายนิรโทษกรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ เปิดเผยเอกสารสอบสวนกรณีกรือเซะและตากใบ ตั้งคณะกรรมการอิสระติดตามผู้สูญหาย
- (๒) จัดทำเอกสารหลักของยุทธศาสตร์สมานฉันท์และความยุติธรรม เผยแพร่อย่างกว้างขวางให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะ รัฐบาลควรขอให้สื่อมวลชนของรัฐและเอกชนเผยแพร่และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในยุทธศาสตร์สมานฉันท์และความยุติธรรมอย่างกว้างขวาง
- (๓) ยกย่องคำสั่งนายกรัฐมนตรีเรื่องยุทธศาสตร์สมานฉันท์และความยุติธรรมเพื่อให้เป็นระเบียบวาระแห่งชาติ
- (๔) ชักซ้อมทำความเข้าใจกับข้าราชการที่ปฏิบัติงานหรือจะไปปฏิบัติงานใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในยุทธศาสตร์สมานฉันท์และความยุติธรรม รวมทั้งพัฒนาทักษะสันติวิธี
- (๕) จัดพิธีโศกสักรรณแห่งชาติ โดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำทุกฝ่ายในการกล่าวคำขอขมาลาโทษ หากมีการล่วงล้ำก้ำเกินกัน และมีการให้อภัย
- (๖) จัดการประชุมสมัชชาแห่งชาติ เพื่อนิยามความเป็นไทยว่าหมายถึงคนสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาใด และจุดประกายเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อรวมความรู้สึกของคนไทยทั้งมวลในการสร้างดินแดนแห่งนี้ให้มีสันติสุขและความงดงาม
- (๗) ส่งเสริมความร่วมมือของทุกฝ่ายในพื้นที่ในการคลี่คลายปัญหา และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายสมานฉันท์และสันติวิธีขยายตัวเต็มพื้นที่
- (๘) ส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทุกตำบล ทำการวิจัยเรื่องของตนเอง นำผลมาทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งเป็นแผนการพัฒนาอย่างบูรณาการอันสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น และขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขเต็มพื้นที่

- (๙) ทบทุนและเสริมสร้างให้เกิดความยุติธรรมเต็มพื้นที่ ควรเชื่อเชิญผู้พิพากษา อัยการ และ ทนายความ ทั้งหมดใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการปฏิรูประบบความยุติธรรม
- (๑๐) จัดให้มีการปรึกษาหารือกันอย่างจริงจังถึงการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หากเป็นการสมควรส่งเสริมให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ “ปัตตานีมหานคร” ทำนองเดียวกับกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ โดยรวมปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส หรือจะเรียกเป็นมณฑลตามของเก่าก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้เงื่อนไขการแบ่งแยกดินแดน ลดลงทันที

ที่นำเสนอในนามส่วนตัวไม่ใช่เอกสารของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ เพื่อให้ฝ่ายต่างๆ และสาธารณะใช้ประกอบการพิจารณาตามสมควร

ขอให้เพื่อคนไทยร่วมกันฝ่าฟันเอาชนะอุปสรรคต่างๆ สร้างดินแดนแห่งนี้ของเราให้มีสันติสุข และความมั่งคั่ง